SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2373

av Runar Filper m.fl. (SD)

Friluftsliv och folkhälsa

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till ett närmare nordiskt friluftssamarbete och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra friluftslivets roll som en del av Sveriges civila beredskap och totalförsvar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka samverkan mellan berörda myndigheter, särskilt Myndigheten för civilt försvar, och friluftsorganisationer i syfte att ta tillvara civilsamhällets resurser i krisberedskapen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nordiskt friluftslivsår och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa den nordiska handlingsplanen för friluftslivet i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna att återinföra de reglerade friluftsdagarna i svensk skola och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att återkomma med en rapport och ett förslag för implementering av reglerade friluftsdagar och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för en förändring av socialavgiftslagen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av hantering kring yttre påverkan på leder i sårbar natur och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra jaktens och fiskets roll som en naturlig del av friluftslivet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka förutsättningarna för jakt och fiske genom ökad respekt för markägare och lokalt förankrad förvaltning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Svenskt Friluftsliv i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan mot nedskräpning och sanitära olägenheter och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur tillämpningen av de lagreglerade bestämmelserna om god ortnamnssed ska kunna skärpas och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur skolan kan arbeta för att ytterligare öka kunskaperna om allemansrätten och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kultur på recept och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har ett omfattande och rikt friluftsliv. Aldrig förr har vi haft så många vandrare och besökare i våra vandringsspår. Lyckligtvis verkar det dessutom som att intresset för att vistas i vår svenska natur kvarstått även efter att pandemirestriktionerna släppt. Över en miljon svenska barn och unga är medlemmar och aktiva i någon form av friluftslivsorganisation.

Många nyttjar den svenska naturen genom sportutövande, turism och rekreation. Friluftslivet når många samhällsgrupper och är utöver ovanstående en viktig resurs för regional utveckling och en viktig del av den palett av näringar som skapar förutsättningar för ett levande näringsliv på landsbygden.

Friluftsliv uppmuntrar till rörelse och fysisk aktivitet, vilket kan leda till bättre hälsa. Regelbunden fysisk aktivitet är kopplad till lägre risk för kroniska sjukdomar, vilket kan minska sjukfrånvaro på arbetsplatser. Fysisk aktivitet och exponering för naturligt ljus under dagen kan också förbättra sömnkvaliteten, vilket i sin tur kan förbättra människors produktivitet och koncentration. Att vistas i naturen kan stimulera kreativt tänkande. Forskning visar att personer som tillbringar tid utomhus ofta kommer tillbaka med nya perspektiv och lösningar på problem.

Det svenska friluftslivet fyller också en viktig funktion för att knyta ihop kultur- och naturarvet och fyller en pedagogisk funktion för förståelsen för att dessa ofta hänger ihop och är beroende av vår omsorg. Att synliggöra vårt samlade kultur- och naturarv är något vi sverigedemokrater ser som mycket viktigt. Genom att bevara, bruka och utveckla naturarvet och friluftslivet kan det också användas än mer som metod för att främja god folkhälsa bland såväl barn, unga och vuxna som äldre.

Det kan också skapa förståelse och en känsla för landet hos nya, invandrade svenskar. Friluftslivet är en stor del av att upprätthålla en god folkhälsa i vårt samhälle. Det tydliggjordes framför allt under coronapandemin när vi fick ett större behov av att röra på oss, fast utomhus.

Nordiskt friluftslivssamarbete

Ett av våra största folkhälsoproblem idag är det ökade stillasittandet, särskilt bland barn och unga. Vardagsmotionen minskar och de naturliga relationerna till rörelse, motion och vistelse i naturen blir allt färre. För att få bukt med denna negativa utveckling krävs krafttag, och ett led i det är att stärka friluftslivets ställning i samhället. Tillsammans med våra nordiska grannländer finns stora möjligheter att nå ett tätare nordiskt samarbete, för att främja friluftslivet i hela Norden. Därför ska regeringen i högre grad prioritera samarbetet med sina nordiska motsvarigheter för ett tätare nordiskt friluftssamarbete. Det är viktigt att våra nordiska friluftslivsorganisationer har resurser och verktyg att samarbeta då friluftslivet i våra länder är en stor del av den nordiska livsstilen.

Krisberedskap

Förmågan att orientera sig, hantera utrustning, vistas i naturen och organisera grupper är inte bara värdefull i vardagen utan det är grundläggande kompetenser i ett samhälle som ska klara påfrestningar. Denna kunskap finnsredan, men i dag tas den inte tillvara fullt ut. Ett robust Sverige byggs underifrån. Friluftslivet stärker gemenskap, självständighet och handlingskraft, värden som är centrala i ett fungerande totalförsvar. Erfarenheter från vår omvärld visar tydligt att lokalt förankrade organisationer snabbt kan mobilisera när samhället prövas.

Genom att stärka samverkan mellan stat och civilsamhälle kan vi bygga beredskap på ett kostnadseffektivt och förankrat sätt. I stället för att skapa nya strukturer ska staten ta tillvara de krafter som redan finns i hela landet. Att investera i friluftslivet är därför inte enbart en fråga om fritid eller folkhälsa, det är en investering i Sveriges motståndskraft, sammanhållning och förmåga att stå starkt i kris.

Friluftslivsår

Det nordiska friluftslivsåret 2015 var en god idé för att understryka och stimulera detta och idén hade mycket goda intentioner och visioner. Dessvärre fick satsningen inte det genomslag och den uppmärksamhet som hade behövts, mycket på grund av bristande planering. Vi tror därför på en ny samnordisk satsning på bredare front, genom samverkan med det nordiska friluftslivsnätverket och med stöd av prioriterade resurser och bättre marknadsföring. Sveriges beredskap börjar inte i myndighetskontor – den börjar hos människor. I hela landet finns ett starkt friluftsliv med föreningar och ideella krafter som besitter kunskap, ansvarstagande och praktiska färdigheter som är avgörande i kris. Det är nu 11 år sedan det nordiska friluftsårets genomförandet och vi Sverigedemokrater vill verka för att pannordiska friluftsår ska ske med jämnare mellanrum.

Implementera den nordiska handlingsplanen för friluftslivet även i Sverige

Ett starkt och utvecklat friluftsliv ger många arbetstillfällen, närmare bestämt cirka 200 000 i Norden. Dessutom har friluftslivet ett stort ekonomiskt värde. Ur ett ekonomiskt

perspektiv kan friluftslivet betraktas som en process där upplevelser skapas av besökare i naturen. Friluftslivets upplevda värden uppgår ofta till relativt höga belopp, jämförbart med andra stora näringar när man summerar dem över befolkningen i en region eller ett land. Även här fyller det nordiska samarbetet en viktig roll i utbytet av exempelvis arbetstillfällen, turism länder emellan och erfarenhetsutbyte.

Friluftslivet är också ett rikt och viktigt kultur- och naturarv för hela Norden och en stor anledning till bilden som ges av Sverige utomlands. Nordiska rådet har beslutat om en nordisk handlingsplan för friluftslivet och har därmed rekommenderat Nordiska ministerrådet att implementera detta i de nordiska länderna. Nordiska ministerrådet har dock gått emot Nordiska rådet och röstat nej till detta. Det är viktigt att ministerrådet initierar rådets beslut om en nordisk handlingsplan för friluftslivet och att detta också implementeras i Sverige. Vi anser därför att regeringen ska ta initiativ till att implementera den nordiska handlingsplanen för friluftsliv även i Sverige.

Från skolbänk till storskog – återinförande av reglerade friluftsdagar

Friluftsverksamhet infördes i skolan redan under 1800-talet. År 1927 beslutade riksdagen att minst 15 skoldagar per år skulle ägnas åt friluftsliv. Antalet obligatoriska friluftsdagar har därefter varierat mellan 15 och 20 dagar per år fram till 1994 då friluftsdagarna blev ett frivilligt inslag.

En tydlig förändring är att friluftsdagarna minskat i antal sedan 1994, även om man kan notera att friluftsdagarna minskade i antal redan innan 1994. Ett problem är de breda definitionerna av friluftsliv och friluftsverksamhet. Utgår vi från Friluftsgruppens definition kan en skola ha mycket friluftsverksamhet men samtidigt vara i total avsaknad av friluftsliv. Mycket av det skolorna gör under sina friluftsdagar kommer med Friluftsgruppens definition inte att definieras som friluftsliv. Är en verksamhet inte definierad kan man inte bedöma dess omfattning.

Friluftslivet skulle kunna överbrygga den klassiska klyftan mellan teori och praktik. Upplevelsebaserat lärande bedöms vara ett starkt positivt motiv för friluftsverksamhet: att gripa för att begripa något. För att skapa förutsättningar för fungerande friluftsliv i

skolan är ledarfrågan viktig, för även om ett välfungerande lärarkollegium kan lösa mycket, så kan de inte lösa allt. Av den anledningen ska skolledningens styrmedel bli tydligare för att minska variationerna i friluftsverksamheten mellan skolorna.

Ledningens roll är central för att skapa en organisation med helhetssyn på skolan. Hindren för friluftsliv i skolan löses inte av fler friluftsdagar, men kanske genom att förändra den traditionella schemabilden. Få verksamheter delar upp dagen i småbitar eller olika ämnen. Det kan vara viktigt att inom skolans ramar skapa möjligheter till många friluftsinslag där friluftslivet ibland värderas som en metod för inlärning, men ibland enbart för sitt egenvärde dit man kan koppla många av skolans övergripande syften.

Det är framförallt de organisatoriska ramarna, där skolledningen kan ha en avgörande roll, som skapar hinder för friluftsverksamheten i skolan såsom olika tidsfaktorer samt schema och ämnessamverkan. Ofta finns det inte tillräckliga resurser till transport och den utrustning som krävs.

Sverigedemokraterna föreslår mot bakgrund av ovanstående att regeringen tillsätter en utredning med målet att återinföra de reglerade friluftsdagarna. Vi anser även att Skolverket ska få i uppdrag att framställa en rapport med förslag på hur implementering av de reglerade friluftsdagarna ska verkställas.

Friluftsliv som en del av arbetslivet

Fler företag har börjat erkänna fördelarna med friluftsliv som en del av arbetslivet, genom att uppmuntra till promenadmöten, arbetsdagar utomhus och aktiviteter som stärker lagkänslan. Detta har blivit en del av den nya normala arbetsmiljön för många. Att tillbringa tid utomhus, särskilt i naturen, kan bidra till minskad stress och ångest. Studier visar att regelbundet friluftsliv kan minska nivåerna av kortisol (stresshormon) och förbättra det allmänna välbefinnandet och den mentala hälsan, vilket även kan leda till ett förebyggande av utbrändhet.

Naturen erbjuder en paus från den digitala världen och arbetsrelaterad stress, vilket kan hjälpa till att förebygga utbrändhet. Medarbetare som engagerar sig i friluftsliv kan uppleva en bättre balans mellan arbete och fritid. Därför ska regeringen se över hur friluftslivet kan bli en mer integrerad del av företagshälsan.

Socialavgiftslagen

Idrott och dess relation till folkhälsa diskuteras löpande och idrotten är idag en större sektor med större resurser än friluftslivet. Båda är mycket viktiga och båda har en stark och betydelsefull koppling till folkhälsoarbetet.

Exempel på satsningar inom området är socialavgiftslagens halva basbeloppsregel, vilken till exempel Riksidrottsförbundet omfattas av. Detta handlar om följande: ”En ersättning till en idrottsutövare från en sådan ideell förening som avses i 7 kap. 7–13 §§ inkomstskattelagen (1999:1 229) och som har till huvudsakligt syfte att främja idrottslig verksamhet är avgiftsfri, om ersättningen från föreningen under året inte har uppgått till ett halvt prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken. Lag (2010:1282).” Detta framgår av 2 kap. § 19 socialavgiftslagen.

Några som däremot inte omfattas av socialavgiftslagens halva basbeloppsregel är Svenskt Friluftsliv. Skatteverket menar att lagtexten anger att det ska vara fråga om ”idrottsutövare” för att halva basbeloppsregeln ska kunna tillämpas. Idrotter anslutna till Riksidrottsförbundet är de som i första hand kan komma ifråga, men även liknande verksamheter, som till exempel idrottsinriktningar inom friluftslivet.

Här uppstår problematik när man med denna motivering blir tvungen att från fall till fall definiera vad som räknas som idrott och vad som räknas som övrigt intresse. Om man med denna regel syftar till att främja folkhälsan genom enbart idrott, uppstår svårigheter då detta i praktiken innebär ett åsidosättande av stora delar av folkhälsofrämjande aktiviteter. Forskning visar nämligen att olika former av friluftsliv bidrar till en markant ökad folkhälsa, även om aktiviteten i sig eventuellt inte klassas som en direkt idrott.

Genom att erkänna friluftslivets viktiga roll i arbetet med en förbättrad folkhälsa och på så sätt även låta det svenska friluftslivet omfattas av halva basbeloppsregeln, finns en möjlighet att stärka dess ställning i samhället och öka medborgarnas deltagande i folkhälsofrämjande aktiviteter. Detta är inte enbart en ekonomisk fråga utan ett principiellt ställningstagande som är viktigt i arbetet med denna utveckling.

Med anledning av ovanstående är det av stor vikt att Svenskt Friluftsliv med underorganisationer också omfattas av halva basbeloppsregeln i socialavgiftslagen som en del i arbetet med friluftslivets utveckling i Sverige. Förslag på åtgärder ska först utredas grundligt för att likställa friluftslivets organisationer med övriga föreningslivet.

Yttre påverkan på leder i sårbar natur

Många tar del av och nyttjar naturen och friluftslivet på olika sätt. Beroende på hur man utövar friluftsliv kan slitage på bland annat leder i sårbar natur uppstå. Det har bland annat rapporterats om att terrängkörning förstört vandringsspår och sköra naturområden. Med anledning av detta behövs en översyn och i förlängningen en handlingsplan för att hantera olika former av slitage på natur i sårbar natur och miljö, inte minst för att stödja länsstyrelsernas arbete kring detta.

Balansen mellan brukare och natur måste ses över. Därför föreslår vi att en översyn genomförs av lämplig aktör med förslag på åtgärdsprogram på hur turism, friluftsupplevelser och natur kan interagera utan att göra för stort intrång på naturen.

Jakt och fiske

Jakt och fiske är en självklar del av det svenska friluftslivet och bär på en lång tradition av ansvar, kunskap och respekt för naturen. Dessa verksamheter bidrar inte bara till rekreation, utan fyller också en viktig funktion i förvaltningen av viltstammar och i ett hållbart nyttjande av naturens resurser.

I hela landet finns jägare och fiskare med djup lokalkännedom och praktisk erfarenhet av naturen. Denna kunskap är värdefull, inte minst i arbetet med en långsiktigt hållbar viltförvaltning och i att upprätthålla balansen mellan människa och natur. För att värna jaktens och fiskets ställning krävs tydliga och långsiktiga spelregler. Respekten för markägare måste upprätthållas, samtidigt som förvaltningen i högre grad ska utgå från lokala förutsättningar och erfarenheter.

Att stärka jakt och fiske är därmed inte enbart en fråga om tradition och friluftsliv, utan också om ansvarstagande naturvård, livsmedelsförsörjning och ett levande landskap i hela Sverige.

Åtgärder mot nedskräpning och sanitära olägenheter i naturen

Nedskräpning och sanitära problem är något som länge påverkat friluftslivet och naturen överlag. Med anledning av att allt fler svenskar väljer att semestra hemma innebär det en ökad tillströmning av turister till friluftslivsnäringarna, och även om denna utveckling är positiv kommer den med utmaningar. Bland annat fjällvärlden har fått många nya turister vilket är glädjande, men ovana fjällvandrare med bristfällig kunskap om hur man beter sig i naturen har medfört ytterligare problem med sanitära missförhållanden. Under senare år har en problematik med att hälsofarliga bakterier spridits i vattendrag och således i det dricksvatten som finns att tillgå i naturen uppmärksammats.

Forskningsinfrastruktur.

Genom att finansiera och administrera forskningsprogram sammanför Nordforsk nationella miljöer och säkrar forskning av hög kvalitet. Ökad effektivitet, inverkan och kvalitet inom nordiskt forskningssamarbete är huvudmål och att därmed bidra till att Norden ska vara världsledande inom forskning och innovation. Med organisationer har gjort värdefulla insatser i frågan, men mer behövs. Med anledning av detta ska ett uppdrag ges till Svenskt Friluftsliv för att utreda och ta fram en åtgärdsplan för att komma tillrätta med problematiken.

Nordforsk

Nordforsk är en organisation under Nordiska ministerrådet som finansierar och skapar förutsättningar för nordiskt samarbete inom anledning av detta är det positivt att lyfta fram förutsättningar för forskning inom bland annat friluftsliv, både ur ett nationellt intresseperspektiv och i det nordiska samarbetet.

Svenska ortnamn i fjällen

Sverige ska hålla ihop – inte delas upp. Våra ortnamn är en del av vårt gemensamma kulturarv och speglar landets historia, bruk och befolkning över generationer. De är inte en administrativ detalj, utan en del av vår identitet.

Trots tydlig lagstiftning i kulturmiljölagen (1988:950) har Lantmäteriet i sin praktiska tillämpning i vissa fall valt att prioritera bort etablerade svenska ortnamn i fjällområden. Detta är inte bara ett avsteg från lagens intentioner – det är ett exempel på hur myndigheter tillåts driva utveckling utan tillräcklig politisk styrning.

Att radera eller nedprioritera svenska ortnamn innebär i praktiken att delar av vårt kulturarv osynliggörs. Det riskerar att skapa en falsk bild av historien och sudda ut spåren av de människor som levt och verkat i områdena under lång tid. Samtidigt får detta mycket konkreta konsekvenser. När välkända ortnamn försvinner eller ersätts skapas förvirring för allmänheten. Turister får svårare att orientera sig och samhällsviktiga funktioner, såsom räddningstjänst och larmcentraler, riskerar att förlora värdefull tid i skarpa lägen.

I fjällmiljö kan sådana misstag få allvarliga följder. Det är inte rimligt att myndighetsbeslut leder till sämre funktionalitet och ökad otydlighet i ett land som ställer höga krav på säkerhet och tillgänglighet. Svenska och samiska ortnamn ska inte ställas mot varandra – båda ska synas. Men det förutsätter att staten tar sitt ansvar och säkerställer att lagstiftningen följs och att myndigheter inte driver egna tolkningar som går ut över helheten. Det krävs nu ett tydligare politiskt ledarskap. Lag ska gälla, och den ska gälla i hela landet.

Ökad kunskap om allemansrätten i skolan

Allemansrätten är en unik rättighet som finns i Sverige och är något som många värnar om. Det innebär att vi har möjlighet att vistas i och utforska naturen, till exempel genom att vandra i skog och mark, plocka bär och svamp eller till och med övernatta ute i naturen, utan att behöva söka tillstånd från markägaren. Den frihet och de möjligheter allemansrätten erbjuder medför även ett kollektivt ansvar och respekt för djur och natur. Den är även viktig för friluftslivets förutsättningar, folkhälsan och vårt kulturarv.

Det görs många insatser för kunskap om allemansrätten. Många organisationer arbetar för att sprida kunskaper och information om ämnet, exempelvis Svenskt Friluftsliv och dess underorganisationer, Naturvårdsverket och Håll Sverige Rent. Organisationer och föreningar kan söka bidrag av Naturvårdsverket för insatser och initiativ till ökad kunskap om allemansrätten. Syftet är bland annat att fler människor ska känna sig hemma i skog och mark och välja att vara ute i naturen. År 2018 var det 13 organisationer som fick pengar för detta syfte. Skolan förmedlar också en viss kunskap om ämnet och allemansrätten går att finna i Skolverkets kursplaner.

Trots alla insatser som görs och den kunskap som skolan förmedlar finns det fortsatt stora kunskapsluckor bland allmänheten om allt som allemansrätten innebär. Med anledning av ovanstående bör regeringen se över hur skolan kan arbeta för att ytterligare öka kunskaperna om allemansrätten.

Kultur på recept

Kultur på recept är en modell som instiftades under alliansregeringens styre. Forskning visar att kulturupplevelser och kulturaktiviteter kan bidra till att stimulera och rehabilitera personer som stått utanför arbetsmarknaden länge. Framför allt är det personer som drabbats av stress, utbrändhet och stroke som behandlats på detta sätt. Personer som har varit isolerade under en längre period kan ha tappat sin självkänsla och kanske inte känner sig redo att söka sig tillbaka till arbetsmarknaden. Detta kan vara en följd av den sociala isolering som man har upplevt.

På senare år har den här modellen utvecklats till att även omfatta fysisk aktivitet på recept (FaR) samt i vissa regioner även natur på recept. Konceptet är enkelt: Forskning visar att naturen bidrar väsentligt till återhämtning. Goda resultat har uppnåtts genom att personer som lider av psykisk ohälsa har vistats i naturen och utövat fysisk aktivitet. Eftersom den psykiska ohälsan ökar i samhället måste vi jobba dels förebyggande, dels långsiktigt. Genom att utveckla konceptet kultur på recept till att även omfatta fysisk aktivitet och naturupplevelser tror vi att fler personer kan ta sig ur sjukskrivning och dåligt mående. Att kombinera kulturella evenemang med motion och natur kan ha positiva effekter på både fysisk och mental hälsa. Genom att erbjuda patienter och besökare möjligheten att ta del av dessa aktiviteter som en del av deras behandling kan

vi förbättra deras välbefinnande och bidra till en snabbare återhämtning. Vi tror att denna utökning av kultur på recept kan ha en stor potential att förbättra hälsan och livskvaliteten för många människor.

Eftersom kultur på recept är ett komplement till sjukvården anser vi att den forskning som gjorts bör användas och att reformer bör inrättas. Vi vill att kultur i vården tas på allvar och breddas till att innefatta även fysisk aktivitet på recept i förlängningen.

Runar Filper (SD)

Mattias Karlsson Bergman (SD) *Mikael Strömberg (SD)*

Emma Altenhammar (SD)